

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાતની વડી અદાલતમાં, અમદાવાદ ખાતે

ફોજદારી અપીલ નં. ૬૬૯/૧૯૯૯

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ કે.જે. ઠાકર

સહી/-

=====

૧ શું સ્થાનિક પત્રોના સંવાદદાતાઓને હુકમ જોવા માટે અનુમતિ

આપી શકાય? હા

૨ રિપોર્ટને ઉદ્દેખ કરવો કે નહીં ? હા

૩ શું માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી ચુકાદાની સુવચ્ચ નકલ જોવા ઇચ્છે
છે ?

૪ શું આ મામલે ભારતના બંધારણની અથવા તેના હેઠળ કરવામાં
આવેલા કોઈ આદેશની વ્યાખ્યા અંગે કાયદાનો મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન
ઊભો થાય છે ? ના

=====

વીરાભાઈ ભાનાભાઈ વણકર....અપીલકર્તા (એસ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય....સામાવાળી(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(એસ) નં. ૧ માટે શ્રી દિવ્યેશ સેપલ, એડવોકેટ

એમ.એસ. મોનાલી ભટ્ટ, વિરોધી(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ માટે એ.પી.પી.

=====

બેંચ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ કે.જે. ઠાકર

તારીખ : ૧૧/૦૩/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

વર્તમાન અપીલ અપીલકર્તા દ્વારા ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૭૪ હેઠળ, વિશેષ કેસ નં. ૧૦ ઓફ ૧૯૯૫માં, પંચમહાલ, ગોધરાના વિદ્વાન ખાસ ન્યાયાધીશ દ્વારા રૂ.૭.૧૯૯૯ ના રોજ પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને આદેશ સામે દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં અપીલકર્તાને ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ, ૧૯૮૮ની કલમ ૭ હેઠળ દંડનીય અપરાધના આરોપમાં દોષિત ઠરાવી બે વર્ષની કઠોર કેદની સજા અને રૂ. ૨૦૦/-નો દંડ ફટકારવામાં આવ્યો હતો તથા દંડની ચૂકવણી ન થાય તો વધુ એક માસની કઠોર કેદ ભોગવવાની હતી; અપીલકર્તાને અધિનિયમની કલમ ૧૩(૧)(ડી) વાંચિત કલમ ૧૩(૨) હેઠળના અપરાધ માટે પણ દોષિત ઠરાવી ત્રણ વર્ષની કઠોર કેદની સજા અને રૂ. ૫૦૦/-નો દંડ ફટકારવામાં આવ્યો હતો તથા દંડની ચૂકવણી ન થાય તો વધુ છ માસની કઠોર કેદ ભોગવવાની હતી. સજાઓ સમકાલીન રીતે ચલાવવાનો આદેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

૨. ફરિયાદ પક્ષના સંક્ષિપ્ત તથ્યો નીચે મુજબ છે:

૨.૧ ફરીયાદી પાસે ચાર પુત્રો છે અને તેના મોટા પુત્રનું નામ ગોપસિંહ છે. જણાવેલ ગોપસિંહે ફરિયાદના પાંચ મહિના પૂર્વે મણિયા રૂપસિંહ પાસેથી રૂ. ૩૦૦/- ની લાકડાની ખરીદી કરી હતી અને તે ખેતરમાં રાખવામાં આવી હતી. જણાવેલ મણિયા રૂપસિંહના પરિવારજનોને તેની જાણ થતાં તેમણે ગોપસિંહ વિરુદ્ધ ચોરીની ફરીયાદ દાખલ કરી હતી. જણાવેલ ગુનાની તપાસ આરોપીને સોંપવામાં આવી હતી. આરોપીએ ફરીયાદીને તેના પુત્રને પોલીસ સમક્ષ હાજર કરવા કહ્યું, અન્યથા તેના પુત્રને પોલીસ મારશે, તેમ જણાવ્યું હતું. તેણે ફરીયાદીને વધુમાં જણાવ્યું હતું કે જો તે પોતાના પુત્રને પોલીસના મારથી બચાવવા ઈચ્છે છે, તો તેણે આરોપીને રૂ. ૧,૦૦૦/- ચૂકવવા પડશે. તેથી, ફરીયાદીએ રૂ. ૬૦૦/- આપ્યા હતા અને તેના પુત્રને પોલીસ સમક્ષ હાજર કરતી વખતે બાકી રકમ સાથે આવવા જણાવ્યું હતું. ફરીયાદી લાંચની આ રકમ આપવા ઈચ્છુક ન હોવાથી, તેણે એસીબી પોલીસ મથકે સંપર્ક કરી આરોપી વિરુદ્ધ ફરિયાદ નોંધાવી હતી. પ્રાથમિક પંચનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું. ત્યારબાદ, છાપામારી ટુકડી પંચ સાક્ષીઓ સાથે આરોપીના ઘર સુધી પહોંચી હતી. સૂચના મુજબ, સફળતાપૂર્વક છાપો મારવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ, પંચનામું કરવામાં આવ્યું અને ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની કલમ ૭, ૧૩ (૧) (ડી) તથા કલમ ૧૩ (૨) હેઠળ આરોપી વિરુદ્ધ ગુનો નોંધવામાં આવ્યો. તપાસ બાદ, આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું.

૨.૨ માનનીય વિશેષ ન્યાયાધીશે આરોપી વિરુદ્ધ આરોપ ઘડ્યા હતા, જે બાબતે આરોપીની દલીલ નોંધવામાં આવી હતી, જેમાં તેણે ગુનામાં પોતાની સંડોવણીનો ઇનકાર કર્યો હતો. વર્તમાન આરોપી વિરુદ્ધનો કેસ સાબિત કરવા માટે ફરિયાદ પક્ષે કુલ ત્રણ સાક્ષીઓની તપાસ કરી છે અને પોતાના કેસના સમર્થનમાં અભિલેખ પર દસ્તાવેજી પુરાવા પણ રજૂ કર્યા છે. બચાવ પક્ષે પણ પુરાવામાં અનેક દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા છે.

૨.૩ વિચારણાના અંતે, ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીના નિવેદન નોંધ્યા પછી તથા ફરિયાદ પક્ષ અને બચાવ પક્ષની દલીલો સાંભળ્યા બાદ, વિદ્વાન વિશેષ ન્યાયાધીશે ૨.૭.૧૯૯૯ના ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા અપીલકર્તાને તેની સામે મૂકવામાં આવેલા આરોપો માટે દોષિત ઠરાવ્યો હતો.

૩. મેં બંને પક્ષ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોની દલીલો સાંભળી છે.

૪. શ્રી સેજપાલ, અપીલકર્તા તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન અધિવક્તાએ આ અદાલતને રેકૉર્ડ પરની સાક્ષીમાંથી પસાર કરતાં રજૂઆત કરી હતી કે પંચોની સાક્ષીમાં વિસંગતિઓ છે. તેમના જણાવ્યા અનુસાર, જ્યારે દરોડા પાડનારા જથ્થાએ આરોપીના ઘરમાં દરોડો પાડ્યો ત્યારે આરોપી ઘરમાં હાજર નહોતો. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તાએ દંડ

પ્રક્રિયા સંહિતાની ધારા ૩૧૩ હેઠળના પોતાના નિવેદનમાં પણ આ હકીકત જણાવી હતી. અપીલકર્તાએ એ પણ જણાવ્યું હતું કે તેને રેસ્ટ હાઉસ ખાતે લઈ જવામાં આવ્યો હતો, જ્યાં સમગ્ર પ્રક્રિયા હાથ ધરવામાં આવી હતી. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે પંચનામું રેસ્ટ હાઉસ ખાતે તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું, અને ઘટનાસ્થળે નહીં, જે આશરે ૭ કિલોમીટર દૂર છે. તેમણે એ પણ રજૂઆત કરી હતી કે પંચ નં. ૨, જેમની હાજરીમાં કથિત ચલણી નોટો જપ્ત કરવામાં આવી હતી, તેમને ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા તપાસવામાં આવ્યા નથી. તેમણે ૧૯૯૮ (૧) જીએલએચ ૯૨૪માં અહેવાલિત આ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે. ઉપરોક્ત ચુકાદાના પરા ૬માં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે:

૬. ફરિયાદ પક્ષ ગોવિંદભાઈ કોડરભાઈના, જેઓએ લાંચની રકમ ચૂકવેલી હોવાનું આક્ષેપ છે, તેમના નિવેદન પર તથા પંચ દેવેશભાઈ રમણલાલના નિવેદન પર તેમજ પી.આઈ., શ્રી ગઢવીના નિવેદન પર આધાર રાખે છે. પ્રથમ દૃષ્ટિએ માત્ર સાદા વાચનથી ફરિયાદ પક્ષનો કેસ માનવા તરફ મન વળે તેમ જણાય છે, પરંતુ જ્યારે ત્રણેય સાક્ષીઓના નિવેદનોને અત્યંત સાવચેતીપૂર્વક અને બારીક વિગતો સાથે વિખેરીને જોવામાં આવે છે, ત્યારે તેમાં રહેલ ખામીઓ સામે આવે છે અને તેથી હું તેના પર આધાર રાખી શકતો નથી. ગોવિંદભાઈ કોડરભાઈ (આંક ૩૪)

મુજબ તેમના પિતાના અવસાન પછી પિતાના વારસદારોનાં નામ સરકારી રેકૉર્ડમાં નોંધાવા જરૂરી હતા. તેથી પિતાના અવસાનના ત્રીજા દિવસે તેઓ તે સમયે તલાટી-કમ-મંત્રી તરીકે કાર્યરત અપીલકર્તા પાસે ગયા અને નોંધણી બાબતે વાત કરી. તે સમયે અપીલકર્તાએ કામ કરી આપવા માટે રૂપિયા ૫૦૦/-ની માગણી કરી, જે નિશ્ચિતપણે ગેરકાયદેસર લાભ હતો. અંત્યવિધિ માટે તેમને ભારે ખર્ચ થતો હોવાથી તેમની પાસે પૈસા ન હોવાથી તેઓ ચૂકવવા ઈચ્છુક નહોતા. તેઓ ઘરે ગયા અને પોતાની માતાને જાણ કરી; માતાએ પણ તેઓએ કરેલા ભારે ખર્ચને કારણે રકમ ચૂકવવાની ના પાડી, પરંતુ આવી બાબતો તેમણે એફ.આઈ.આર.માં જણાવેલી નથી. એક મહિના પછી ગોવિંદભાઈ કોડરભાઈ ફરી અપીલકર્તા પાસે ગયા અને નોંધણી અંગે પ્રસ્તાવ મૂક્યો, પરંતુ તે વખતે તેમના મુજબ અપીલકર્તાએ રૂપિયા ૨૦૦/-ની માગણી કરી, અને ત્યારબાદ ૪ જૂન ૧૯૮૫ના રોજ તેમની મુલાકાત સમયે અપીલકર્તાએ રૂપિયા ૧૫૦/-માં કામ કરી આપવાની સંમતિ આપી. તેથી તેઓ અ.ભ્ર.બ્યુ.ની કચેરીમાં ગયા અને ફરિયાદ દાખલ કરી; પરંતુ જ્યારે તેઓ ફરિયાદ નોંધાવવા ગયા ત્યારે પી.આઈ. શ્રી ગઢવી સમક્ષ તેમણે તેમ જણાવ્યું નહોતું. તેમણે શ્રી ગઢવીને જણાવ્યું હતું કે અપીલકર્તા તે સમય સુધી બાકી રહેલો ઘરવેરો અને જમીન મહેસૂલ માગી રહ્યા હતા,

ત્યારબાદ ફરિયાદ લખી લેવાઈ અને તપાસ શરૂ કરવામાં આવી. જ્યારે સાક્ષી પી.આઈ. શ્રી ગઢવી સમક્ષ ફરિયાદ નોંધાવવા જાય ત્યારે આવી માંગણી વિશે જણાવતો નથી, અને જ્યારે શરૂઆતમાં રૂપિયા ૫૦૦/-ની માંગણી થઈ હતી ત્યારે થયેલી વાતચીત વિશે પણ જણાવતો નથી, તેમજ પોતાની માતાને પણ આ બાબત કહેતો નથી, ત્યારે એવું માનવાનો આધાર રહે છે કે આ સાક્ષી અપીલકર્તાને કોઈપણ રીતે ફસાવવા માટે પોતાના કેસમાં સુધારા કરીને વાતો ઉમેરતો જઈ રહ્યો છે. આવા સાક્ષી પર કોઈ સ્વતંત્ર સમર્થન વિના વિશ્વાસ કરી શકાય નહીં. રાજ્ય તરફથી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે પંચ દેવેશભાઈ રમણલાલ (આંક ૩૭) નિશ્ચિતપણે ગોવિંદભાઈ કોડરભાઈના નિવેદનને સમર્થન આપતા હતા. મારા મતે દેવેશભાઈ રમણલાલનું નિવેદન પણ વિશ્વસનીયતાપાત્ર નથી. તેમના નિવેદનમાંથી જણાય છે કે જ્યારે તેઓ ગોવિંદભાઈ કોડરભાઈ સાથે અપીલકર્તાની કચેરીમાં ગયા, ત્યારે તેમને દેખાયું કે અપીલકર્તા પોતાના કામમાં મગ્ન હતા અને જ્યારે અપીલકર્તાએ વાત શરૂ કરી ત્યારે તેમણે જણાવ્યું કે ત્યાં સુધી જમીન મહેસૂલ બાબતે કશી વાત થઈ નહોતી અને તેમણે નોંધણી માટે રકમ માગી હતી, પરંતુ ત્યારબાદ તેઓ કહે છે કે શરૂઆતમાં સોમાજી પ્યુને પાણીનો કપ આપ્યો અને ત્યાં સુધી કોઈ વાતચીત થઈ નહોતી. ત્યારબાદ પણ નોંધણી વિશે કોઈ વાત

થઈ નહોતી, પરંતુ કશું બોલ્યા વિના ગોવિંદભાઈએ રકમ આપી અને અપીલકર્તાએ તેને સ્વીકારી લીધી. ગોવિંદભાઈ પણ એ નથી કહેતા કે નોંધણી અથવા ઘરવેરો કે જમીન મહેસૂલને સંદર્ભે માગણી વિશે વાત થઈ હતી. તેઓ મૌન રહીને માત્ર રકમ આપી દે છે અને અપીલકર્તા તેને સ્વીકારી લે છે. ચુકવણી પહેલાં કોઈ વાતચીત થઈ હતી કે નહીં તે નિશ્ચિતપણે કહી શકાય તેમ નથી, કારણ કે સાક્ષી પરસ્પર વિરુદ્ધ નિવેદનો કરે છે. વધુમાં નોંધવું રહ્યું કે પંચ દેવેશભાઈનું નિવેદન પોલીસ દ્વારા નોંધવામાં આવ્યું હતું, જેમાં દેવેશભાઈએ ઘરવેરો, જમીન મહેસૂલ, રકમની ચુકવણી, રકમ સ્વીકાર અને ત્યારબાદ બશ શર્ટના ખિસ્સામાં રકમ મૂકવાની બાબતે કંઈ જણાવ્યું નથી. તેમણે એ પણ જણાવ્યું નથી કે દરોડા ટોળકી જોઈ અપીલકર્તાએ તેમને આપવામાં આવેલી ચલણી નોટો બહાર ફેંકી દીધી હતી. અલ્ટ્રા-વાયોલેટ દીવાના સહારે તપાસતાં બંને હાથ પર હળવા વાદળી ફ્લોરેસન્ટ નિશાન મળ્યાં હતાં તેની બાબતે પણ તેમણે કોઈ નિવેદન આપ્યું નથી. અર્વિંદભાઈના (પોલીસ કોન્સ્ટેબલના) અપીલકર્તાના ખિસ્સામાંથી રકમ કાઢી લાવવાની બાબતે પણ તેઓ મૌન રહ્યા છે. જ્યારે આવી મહત્વપૂર્ણ હકીકતો વિશે આ સાક્ષી પોતાના નિવેદનમાં મૌન રહે છે અને અદાલતમાં આવી બધી હકીકતો જણાવવાનું પસંદ કરે છે, ત્યારે તેમના નિવેદનને સ્વીકારી શકાય નહીં, કારણ કે તેઓ

અપીલકર્તાને ફસાવવા માટે પોતાના નિવેદનમાં સુધારા અથવા ચોંકાવનારા ફેરફારો કરે છે. નિઃસંદેહ પંચનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું, જે આંક ૩૮ તરીકે રજૂ થયું છે, અને તેમાં જણાવેલી હકીકતો કોઈને પણ એવું માનવા પ્રેરિત કરે કે આક્ષેપિત ગુનો રચાય છે, પરંતુ તે પંચનામું ધ્યાનમાં લઈ શકાય તેમ નથી. પંચનામા અંગે આ અદાલતમાં ફોજદારી અપીલ નં. ૮૭૬/૧૯૮૧ માં પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. તે કેસમાં પંચનામું પંચો દ્વારા બોલાવવામાં આવેલું નહોતું, પરંતુ મામલો તપાસી રહેલા પોલીસ અધિકારીએ તેને બોલાવ્યું હતું. તેથી તેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો નહોતો, કારણ કે તે કેસમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે તે પંચોએ જે કહ્યું અને જોયું તેના આધાર પર તૈયાર કરાયેલ રેકૉર્ડ નહોતું. આ કેસમાં પણ દેવેશભાઈ રમણલાલે સ્પષ્ટ કર્યું છે કે પી.આઈ. શ્રી ગઢવીએ પોતાના લખનાર કોન્સ્ટેબલને પંચનામું બોલાવ્યું હતું અને પંચોને યાંત્રિક રીતે સહી કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું. પંચોએ તેઓએ શું જોયું અને સાંભળ્યું તેની કોઈ વિગતો આપી નથી. જ્યારે એવું હોય, ત્યારે આ અદાલતના ફોજદારી અપીલ નં. ૮૭૬/૧૯૮૧ ના નિર્ણય મુજબ પંચનામું સમર્થક સાક્ષ્યરૂપ પુરાવા તરીકે સ્વીકારી શકાય નહીં. શ્રી ગઢવી રૂપિયા ૧૫૦/- આપવામાં આવ્યા ત્યારે હાજર નહોતા. ગોવિંદભાઈ કોડરભાઈ અને દેવેશભાઈ રમણલાલના

નિવેદનોમાંથી નિશ્ચિતપણે એવું કંઈ પણ તારવી શકાય નહીં કે
 નોંધણીના કામ માટે રકમની માગણી થઈ હતી. પુરાવા પરસ્પર
 વિરુદ્ધ અને એક હદ સુધી સંદિગ્ધ છે. વધારેમાં વધારે, બંને
 સાક્ષીઓના નિવેદનોમાંથી એટલું જ તારવી શકાય છે કે તેઓ
 અપીલકર્તાની કચેરીમાં ગયા પછી કોઈ વાતચીત કર્યા વિના, મૌન
 રહીને, ચતુરાઈપૂર્વક રકમ ધરાવી. આવી હકીકતો પર, જો ચલણી
 નોટો આરોપીને આપી દેવામાં આવે તો, શું ગુનો રચાયો ગણાય ?
 મધ્યપ્રદેશ રાજ્ય વિ. શ્રી વિષ્ણુ પ્રસાદ બબેલે - ૧૯૯૧
 ક્રિ.લા.૪. ૧૯૮૩ ના કેસમાં પ્રતિપાદિત કાયદાએ મને સૌથી વધુ
 સ્પષ્ટતા આપી. તેમાં ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે જો લાંચની માગણી
 સ્પષ્ટપણે સાબિત ન થાય અને સાક્ષીઓના નિવેદનમાં
 અસંગતતાઓ હોય, તો આરોપીને દોષી ઠરાવી શકાય નહીં.
 લાંચની માગણી સાબિત થવાનો પ્રશ્ન સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ
 બાલ કિશન સયાલ વિ. પંજાબ રાજ્ય - એ.આઈ.આર. ૧૯૮૭
 એસ.સી. ૬૮૯ના કેસમાં આવ્યો હતો. તે કેસમાં ચલણી નોટ
 સોંપવા પહેલાં કંઈ વાતચીત થઈ હતી તે અંગે સ્પષ્ટ પુરાવો
 નહોતો. તેથી ઠરાવવામાં આવ્યું કે માગણી સ્પષ્ટપણે સાબિત થઈ
 નહોતી અને તેથી આરોપીને શંકાનો લાભ આપવો જોઈએ.
 હિમાચલ પ્રદેશ વડી અદાલતે હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્ય વિ. તેજ રામ
 - ૧૯૯૦ ક્રિ.લા.૪. ૯૯૫ના કેસમાં કાયદાને સ્પષ્ટ કર્યો છે, જે

સર્વોચ્ચ અદાલતે સ્પષ્ટ કરેલા કાયદા સાથે સંપૂર્ણપણે સુસંગત છે. તેમાં ઠરાવ્યું છે કે લાંચના કેસમાં આરોપી દ્વારા ગેરકાયદેસર લાભની માગણી સ્પષ્ટપણે સાબિત થવી આવશ્યક છે; ગુનાનું આવશ્યક તત્વ માગણી જ હોવાથી, જો તે સાબિત ન થાય તો પરિણામ વિનાશકારી થઈ શકે અને કોઈપણ વ્યક્તિ માત્ર તેની ખિસ્સામાં પૈસા મૂકી દેવા અથવા તેની મેજ પર ફેંકી દેવા દ્વારા અને તેનું કારણ પણ ન જણાવ્યા વિના સરકારી સેવક સામે ભ્રષ્ટાચાર અથવા લાંચનો આક્ષેપ લગાવી શકે. તેથી વિધાનમંડળે “મેળવે છે” શબ્દનો ઇચ્છાપૂર્વક ઉપયોગ કર્યો છે અને તેનો નિશ્ચિત અર્થ છે; તેથી ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ કોઈની સામે કાર્યવાહી શરૂ કરવા પૂર્વે સાબિત કરવું આવશ્યક છે કે રકમ સોંપાવાનું કારણ માગણી હતી. આ કેસમાં બંને સાક્ષીઓના નિવેદન મુજબ કોઈ વાતચીત થઈ જ નહોતી. બંને મૌન રહ્યા અને સીધી રીતે રકમ રજૂ કરી. જ્યારે કોઈ વાતચીત થઈ નથી, ત્યારે આવા તથ્યો પરથી એ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી જવું મુશ્કેલ છે કે અનુકૂળતા બતાવવા માટે અથવા પોતાની સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટે અપીલકર્તાએ રકમ માગી હતી અને સ્વીકારી હતી. માંગ અંગે એવું માનવું શક્ય છે કે કોઈ વાતચીત વિના પણ રકમો પહોંચાડવામાં આવી હોય, પરંતુ તે અગાઉની વાતચીત અને મુલાકાતના આધારે હોઈ શકે છે, જેના વિશે રેકૉર્ડ પુરાવા સ્પષ્ટ

અને વિશ્વસનીય છે. અહીં ગોવિંદભાઈ કોડરભાઈ દ્વારા વર્ણવવામાં આવેલી અગાઉની વાતચીત અને મુલાકાત અંગેની હકીકત વિશ્વાસ ઉપજાવતી નથી, કારણ કે તેમણે તે બાબતમાં સમયાંતરે સુધારા કર્યા છે અને ક્યારેક, જ્યાં પણ તેમને તે હકીકત જાહેર કરવાની ફરજ પડતી હતી, તેમણે તે જાહેર કરી નથી, અને તેથી શંકા ઊભી થાય છે. જ્યારે પૂર્વ મુલાકાત અને વાતચીત અંગેનો મુદ્દો શંકાસ્પદ હોય, ત્યારે એટલું જ માનવું કે પહોંચાડવામાં આવેલી રકમો પૂર્વ વાતચીત અને મુલાકાતના સમયે કરાયેલી માંગ સાથે સંબંધિત હતી, એવું નિષ્કર્ષ પર પહોંચવું ન્યાયસંગત અને યોગ્ય ગણાય નહીં.”

૪.૧ શ્રી સેજપાલના જણાવ્યા અનુસાર, જો ફરિયાદી દ્વારા આક્ષેપિત રીતે રકમ આરોપીના ખિસ્સામાં રાખવામાં આવી હોત, તો આરોપીના શર્ટ પર એન્ટ્રેસીન પાવડરના નિશાનો હોવા જોઈએ. તેમણે દલીલ કરી કે માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે ખિસ્સા પર એન્ટ્રેસીન પાવડર હોવાનું તારણ આપ્યું હોવા છતાં, સાક્ષીઓની સાક્ષી પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આરોપીના શર્ટ પર એન્ટ્રેસીન પાવડરનો કોઈ નિશાન નહોતો. તેમના જણાવ્યા મુજબ, આ આરોપી હાજર ન હતો ત્યારે તેના ઘરમાં રકમ ગોઠવવામાં આવી હોવાનો મામલો છે.

૫. પ્રતિવાદમાં, શ્રીમતી મોનાલી ભટ્ટે રજૂઆત કરી કે ફરિયાદી, પી.ડબ્લ્યુ.-૨એ ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું છે. તેમણે રજૂઆત કરી કે ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ ધારવામાં આવેલા માંગણી, સ્વીકૃતિ અને પુનઃપ્રાપ્તિ એમ ત્રણ મુખ્ય તત્વો ફરિયાદ પક્ષે સફળતાપૂર્વક પુરવાર કર્યા છે. તેમણે રજૂઆત કરી કે આરોપીએ ફરિયાદી પાસેથી માંગણી કરી હતી તે આરોપને ફરિયાદ પક્ષે આરોપી ઉપર લાદવામાં સફળતા મેળવી છે અને પંચોએ પણ ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું છે. તેમણે રજૂઆત કરી કે પંચ સાક્ષી દ્વારા જો પંચનામું ઉચ્ચારવામાં આવેલ હોય, તો પણ ટ્રાયલ વખતે તેના પર ભરોસો રાખી શકાય છે. પોતાની રજૂઆતના સમર્થનમાં, તેમણે આ અદાલતના ગુજરાત રાજ્ય વિ. કલુસિંહ શિવસિંહ રાહવોર, ૨૦૧૪ (૩) જિ.એલ.એચ. ૭૬માં આપેલ અવલોકનો પર આધાર રાખ્યો છે, જેમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે:

૧૮. પંચનામા અંગેની રજૂઆતનો બીજો પાસો, જેમાં ભારે ભાર મૂકીને કહેવામાં આવ્યું છે કે તે પંચ સાક્ષી દ્વારા લખાવવામાં આવ્યું હતું, તેનું વિચારણા કરવું આવશ્યક છે. નીચલી અદાલતે આ રજૂઆત સ્વીકારી છે કે પંચનામું ગ્રાહ્ય નથી, કારણ કે પંચ સાક્ષીએ સ્વયં તેને લખાવ્યું નથી. ધ્યાનમાં લેવો જરૂરી છે કે, જો પંચે સમર્થન આપ્યું ન હોય તોય, અનેક કેસોમાં તપાસ

અધિકારીની સાક્ષી દ્વારા પંચનામું સાબિત થાય છે; તેથી, જો પંચનામું લખાવવામાં આવ્યું ન હોય તોય, આવી રજૂઆત સહેલાઈથી સ્વીકારી શકાત નહીં. તેથી, પંચ સાક્ષીની સાક્ષી તેમજ આંક ૮૭ પર રજૂ કરાયેલ પંચનામાનું મૂલવવું કરતાં, તેને અવગણી શકાય તેમ નથી.

૫.૧ તેણીએ પડકારેલ ચુકાદાને ટેકો આપ્યો અને રજૂઆત કરી કે ફરિયાદ પક્ષના કેસમાં કોઈ ભૌતિક વિરોધાભાસ નથી અને પડકારેલ ચુકાદામાં કોઈ ખામી નથી. તેથી, તેણીએ રજૂઆત કરી કે આ અપીલને ફગાવી દેવામાં આવે અને પડકારેલ ચુકાદાને પુષ્ટિ આપવામાં આવે.

૬. મેં બંને પક્ષોની તરફથી રજૂ કરાયેલા દલીલોનું પરિચિંતન કર્યું છે તથા રેકૉર્ડ પુરાવાનું પણ અવલોકન કર્યું છે. અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિનો મુખ્ય આધાર એ હતો કે અપીલકર્તા-આરોપી પાસેથી માંગણી, સ્વીકાર તથા વસૂલાત હતી. નીચે દર્શાવેલા આધારોએ આ અપીલ મંજૂર કરવી આવશ્યક છે.

(૧) ચુકાદાના પરિષદ રૂમમાં, વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કર્યો છે કે પંચનામું પોલીસ અધિકારીઓ દ્વારા લખવામાં આવ્યું હતું.

(૨) જો કે દરોડા સમયે સાક્ષીઓ આરોપીના ઘરમાં હાજર હતા, તેમ છતાં ઘટના સ્થળથી ૭ કિ.મી. દૂર આવેલ સ્થળે પોલીસે પંચનામું તૈયાર કરવાની કોઈ આવશ્યકતા નહોતી.

(૩) જો આરોપીએ ફરિયાદીના પુત્રને રજૂ કરવા માટે પૈસાની માગણી કરી હોત, તો માંગવામાં આવેલી કુલ રકમ ચૂકવાયા વિના તે અન્ય લોકોને બેસાડી રાખતો ન હોત.

(૪) એ અત્યંત વિચિત્ર છે કે પુનઃપ્રાપ્ત કરાયેલી રકમ પંચના કહેવા મુજબ પણ આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલી માંગણી સાથે મેળ ખાતી નથી. તેથી, આ મુદ્દે નીચલી અદાલતનું નિષ્કર્ષ તર્કવિરુદ્ધ છે.

(૫) રેકૉર્ડ પુરાવા પરથી એવું કહી શકાય નહીં કે આરોપીની વ્યક્તિ પાસેથી જમી કરવામાં આવી હતી. રકમ ઘરમાંથી જમ કરવામાં આવી હતી, ત્યારે આરોપી હાજર નહોતો અને તે પણ અંદરના ઓરડામાંથી.

(૬) વર્તમાન કેસમાં પણ આરોપીની કબજામાંથી ગેરકાયદે લાંચની રકમની વસૂલી સાબિત કરવામાં આવી નથી અને તેથી આરોપી વિરુદ્ધ ધારા ૨૦ હેઠળ અનુમાન દોરી શકાય નહીં. આ બાબતમાં મારી દૃષ્ટિને સર્વોચ્ચ અદાલતના સતવીર સિંહ વિ. દિલ્હી રાજ્ય શ્રુ. સી.બી.આઈ.ના કેસમાં આપવામાં આવેલ નિર્ણય, જે એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી.

૩૭૯૮ માં અહેવાલિત છે, દ્વારા આધાર મળે છે, જેમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે:

“૩૩. અપીલકર્તા તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે પણ ઉપરોક્ત સંદર્ભિત બનારસી દાસના મામલે આધાર મૂક્યો છે, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે: “૨૪. એમ.કે. હર્ષન વિ. કેરળ રાજ્યના મામલે આ અદાલતે કેટલીક અંશે સમાન પરિસ્થિતિઓમાં, જ્યાં દૂષિત રકમ આરોપીના ડ્રોઅરમાં રાખવામાં આવી હતી, અને આરોપીએ તેનો ઇનકાર કરીને કહ્યું હતું કે તે તેની જાણ બહાર ડ્રોઅરમાં મૂકી દેવામાં આવી હતી, નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

૮. ... આ સંદર્ભમાં અદાલતોએ ચેતવણી આપી છે કે સાવચેતીના નિયમ તરીકે, કંઈક સમર્થનકારી પુરાવો આવશ્યક છે. લાંચસંબંધિત આવા તમામ પ્રકારના કેસોમાં બે પાસાં મહત્વનાં છે. પ્રથમ, માંગ હોવી જોઈએ અને બીજી, સ્વીકાર હોવો જોઈએ, અર્થાત્ આરોપીએ ગેરકાયદે લાભ મેળવી લીધો હોય. માત્ર માંગ, પોતાના આધારે, ગુનો સાબિત કરવા માટે પૂરતી નથી. તેથી, બીજું પાસું, એટલે કે સ્વીકાર, અત્યંત મહત્વનું છે અને જ્યારે આરોપી એવી

દલીલ લઈને આગળ આવે કે ચલણી નોટો તેની જાણ વિના ડ્રોઅરમાં મૂકી દેવામાં આવી હતી, ત્યારે સ્પષ્ટ અને દઢ પુરાવો હોવો જોઈએ કે આરોપીની મૌન મંજૂરીથી જ તે પૈસા ગેરકાયદે લાભરૂપે ડ્રોઅરમાં મૂકવામાં આવ્યા હતા.

ઉપરોક્ત કેસના ઉપર દર્શાવેલા અનુરોધથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અપીલકર્તા દ્વારા ગેરકાયદે પરિતોષિકની માંગણી અને સ્વીકાર અંગે અદાલતે નોંધેલા વિસંગત તારણો વર્તમાન કેસમાં સાબિત થયા નથી. ઉક્ત કેસમાં આ અદાલતે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં ઠરાવ્યું હતું કે માત્ર માંગણીથી જ કાયદા હેઠળના ગુનો સ્થાપિત થતો નથી. બીજો પાસો, એટલે કે સ્વીકાર, પણ અત્યંત મહત્વનો છે. આરોપીની મૌન સંમતિ સાથે એવો દઢ પુરાવો હોવો જોઈએ કે પીડબલ્યુ-૨એ પોતાના સાક્ષ્યમાં જણાવ્યા મુજબ નાણાં સ્ટીલના ખાટલા પર મૂક્યા હતા અને તે ગેરકાયદે પરિતોષિક હતું. હાલના કેસમાં, પીડબલ્યુ-૨ અને પીડબલ્યુ-૩ના સાક્ષ્ય મુજબ, ગેરકાયદે પરિતોષિક કાળા રેકિસનના થેલામાં હતું, જેના ઝીપર તૂટેલા હતા, અને તે સ્ટીલના ખાટલા પર મૂકવામાં આવ્યો હતો. કારણ કે તે થેલાની અંદરની વસ્તુઓ આરોપીના જ્ઞાનમાં ન હતી, તેથી કેસનો સંબંધિત પાસો કે અપીલકર્તાએ અધિનિયમની કલમ ૭ હેઠળ આવશ્યક મુજબ ગેરકાયદે પરિતોષિક સ્વીકાર્યું હતું, તે

બાબત ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા આ સંદર્ભે સઘન પુરાવો રજૂ કરીને સાબિત કરવામાં આવી નથી.

૩૪. અમે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાની સમગ્રરૂપે પરીક્ષા કરી છે; ઉક્ત પુરાવો આંક પી.ડબલ્યુ.-૧/ડી.એ.ની દસ્તાવેજ સાક્ષી સાથે વાંચવાનો છે, જેના અંતર્ગત વિષયવસ્તુ ઉપર ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવી છે. ઉક્ત દસ્તાવેજ પી.ડબલ્યુ.-૨ દ્વારા વર્ષ ૧૯૮૯માં લખાયેલો છે; તેથી, આ પુરાવા પર આધાર મૂકવો જોઈએ. ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા અપીલકર્તા પાસેથી ઉક્ત અનુકૂળ પુરાવાને બાજુએ મૂકવા માટે જે સ્પષ્ટીકરણ બહાર લાવવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે, તે વધુમાં એ બાબતને સમર્થન આપે છે કે અપીલકર્તાએ ફરિયાદી, પી.ડબલ્યુ.-૨ પાસેથી કોઈ લાંચની માગણી કરી નથી. વર્ષ ૧૯૯૩માં પોતાની જમી દરમિયાન જે પ્રમાણે તેણે જણાવ્યું હતું તે મુજબ, ઉક્ત પત્ર પી.ડબલ્યુ.-૨ દ્વારા દબાણ હેઠળ લખવામાં આવ્યો હતો, એવી ફરિયાદ પક્ષની દલીલથી અમે જરા પણ પ્રભાવિત થયા નથી. જો એ સાચું હોય કે પત્ર પી.ડબલ્યુ.-૨ દ્વારા દબાણ હેઠળ લખાયો હતો, તો સંબંધિત સમયે તેણે આ બાબતે અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી પોલીસ સમક્ષ અથવા ઉચ્ચ અધિકારીઓ સમક્ષ અથવા કેસ લંબિત હતો ત્યારે નીચલી અદાલતમાં ફરિયાદ નોંધાવવી જોઈતી હતી. તેથી,

પી.ડબલ્યુ.-૨ના પુરાવાનો ઉક્ત ભાગ અમારે સ્વીકારી શકાય
 તેમ નથી, કારણ કે તે વિશ્વસનીય નથી. ૦૮.૦૭.૧૯૮૯ના રોજ
 આક્ષેપિતના નિવાસસ્થાને સ્ટીલની ખાટ પર રાખેલી ગેરકાયદેસર
 લાંચની રકમ ધરાવતી કાળી રેક્રિસનની થેલી આક્ષેપિતના શરીર
 પરથી જપ્ત કરવામાં આવી નહોતી. તેથી, અપીલકર્તા પાસેથી
 ગેરકાયદેસર લાંચની ન તો સ્વીકૃતિ સાબિત થાય છે, ન જ જમી
 સાબિત થાય છે. વધુમાં, અપીલકર્તા તરફથી વરિષ્ઠ અધિવક્તાએ
 આ અદાલતના ચુકાદાઓમાંથી ઉપર ઉદ્ઘૂત સંબંધિત પરિછેદો પર
 મૂકેલો આધાર તથ્યાત્મક પરિસ્થિતિને સુસંગત રીતે લાગુ પડે છે.
 તેથી, અપીલકર્તાને ચૂકવાઈ હોવાની આક્ષેપિત ગેરકાયદેસર
 લાંચની માગણી, સ્વીકૃતિ અને જમી ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા સાબિત
 કરવામાં આવી નથી. આમ, નીચલી અદાલતે રેકૉર્ડ પરના મૌખિક
 તથા દસ્તાવેજી પુરાવાની સર્વાંગી મૂલ્યાંકન કરીને યોગ્ય નિષ્કર્ષ
 પર પહોંચી અને તેના તથ્યાત્મક તારણો નોંધ્યા તથા ઠરાવ્યું કે
 અપીલકર્તા પાસેથી લાંચની માગણી, સ્વીકૃતિ અને જમી સાબિત
 નથી, તેથી અધિનિયમની કલમ ૨૦ હેઠળ કોઈ અનુમાન ઉપજતું
 નથી. નીચલી અદાલતના વિદ્વાન ન્યાયાધીશે પોતાના ચુકાદામાં
 યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યું છે કે નિર્દોષતાનું અનુમાન અપીલકર્તાના
 પક્ષમાં છે અને ગુણદોષના આધારે તેને નિર્દોષ મુક્ત કરવામાં
 આવ્યો હતો.”

૭. ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લેતાં, આ અપીલ મંજૂર કરવામાં આવવી જરૂરી છે. તદનુસાર, આ ફોજદારી અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે. ખાસ ન્યાયાધીશ, પંચમહાલ, ગોધરા દ્વારા સ્પેશિયલ કેસ નં. ૧૦ ઓફ ૧૯૯૫ માં ૨.૭.૧૯૯૯ના રોજ પસાર કરાયેલ ચુકાદો અને આદેશ રદ કરવામાં આવે છે. આરોપી-અપીલકર્તાને તેની સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવે છે. આરોપી જામીન પર હોવાથી, તેને આત્મસમર્પણ કરવાની જરૂર નથી. જામીનખત અને જામીન બોન્ડ રદબાતલ ગણવામાં આવે છે જામીનદાર, જો કોઈ હોય, તો તે મુક્ત ગણવામાં આવશે. આરોપી દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલ દંડ, જો કોઈ હોય, તો પ્રતિવાદી-રાજ્ય દ્વારા તેને પરત કરવામાં આવે. રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહી તાત્કાલિક સંબંધિત નીચલી અદાલતમાં પરત મોકલવામાં આવે.

એસડી/-

(કે.જે. ઠાકર, ન્યાયાધીશ)

માલેક

*Translation of this Judgement has been provided by M/S
Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.*

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.